

otvarao i artikulirao nove teme kao što su ekološka i zelena ljevica, prava LGBT zajednice i drugih manjinskih skupina, a što do tada nije bilo prepoznato kao dio lijeve ideologije u Hrvatskoj. Autor stoga naglašava kako je Visković »širenjem područja borbe« dao jasne konture i okvire političkog programa ljevice 21. stoljeća u Republici Hrvatskoj. Posljednja cjelina zbornika, pod naslovom »Erotika«, sadržava dva autorska teksta Nikole Viskovića: (1) »Muželjublje i Lesbos« i (2) »Dopušteno i nedopušteno«. Guć i Jurić već su u uvodnome dijelu naveli kako erotika, kao posebno područje istraživanja Nikole Viskovića, u ovom zborniku ostaje nedovoljno reflektirana. Iako postoje objavljeni Viskovićeve tekstovi iz tog područja, za potpuno sagledavanje navedene problematike nedostupan je *erotički magnum opus* pod naslovom *Toposi erotike*, koji je još uvijek u rukopisu. Ipak, ova dva teksta koja su pred nama mogu nam dati uvid u osebujan, literarno-enciklopedijski stil kojim je djelo *Toposi erotike* pisano. Dok Nikola Visković ne objavi pripremljen rukopis, priloženi tekstovi iz područja erotike otvaraju nam nove vidike, nove spoznaje i zasigurno nove radove i zbornike u budućnosti.

Marita Brčić Kuljiš

Predrag Finci

U unutarnjem, istina

TIM press, Zagreb 2022.

Predrag Finci – koji je rođen 1946. u Sarajevu, gdje se (uz studijske boravke u Francuskoj i Njemačkoj) školovao, te do 1992. bio profesor na Filozofskom fakultetu, da bi 1993. preselio u London, gdje je nadalje djelovao kao slobodni pisac i gostujući profesor na University College London – zasigurno je među najplodnijim filozofskim autorima u hrvatskom jeziku i srodnim južnoslavenskim jezicima. Dovoljno je reći to da je Finci, uz brojne članke razasute po raznorodnim časopisima, do ove knjige objavio dvadeset i šest knjiga (od kojih su neke prevedene na strane jezike, točnije, engleski i talijanski), a knjiga *U unutarnjem, istina* njegova je dvadeset i sedma knjiga. Nakon toga, odnosno paralelno s time, objavio je još četiri knjige. Međutim, ta nevjerojatna produktivnost ne utječe, u lo-

šemu smislu, na kvalitetu. Fincijeve su knjige ujednačene kakvoće, premda nisu sve pisane u istome filozofsko-spisateljskom registru, što se odnosi i na Fincijev izbor tema kojim, u svakom novom djelu, iznenađuje čitalačku publiku. A Fincijeva je čitalačka publika brojna i raznolika te se kontinuirano širi i, što treba istaknuti, vrlo je vjerna, pa se Fincijeve nove knjige s nestrpljenjem očekuju kao što se u drugim sredinama očekuju nova djela Jürgen Habermasa, Petera Sloterdijka, Giorgija Agambena, Petera Singera, Larsa Svendsena ili Slavoj Žižeka.

Djelo *U unutarnjem, istina* na prvi pogled ima zagonetan naslov, ali on je zapravo transparentan, jer u knjizi se doista radi o onome što je ključnim naslovnim riječima naglašeno: o unutrašnjosti čovjeka, koji kao biće razapeto između unutarnjeg i vanjskog, umnog i tjelesnog, duhovnog i prirodnog, jastva i svijeta, kontinuirano, na različite načine traga za istinom o svemu s čime se suočava, uključujući i sebe sama, odnosno svoju subjektivnost i identitet.

Na sažet, ali nipošto banalan način Finci, upravo »fincijevski«, metodički smireno razmatra izabranu temu, upućujući čitatelja u dublje slojeve razmatranog i ostavljajući čitatelju dovoljno prostora za daljnja samostalna istraživanja i promišljanja. A prva takva uputa stoji na samome početku rukopisa, gdje autor oertava naredne rasprave:

»Svatko u sebi svoj svijet ima. U sebi svoje temelji. Iz tog temelja svoju istinu govori. Zato pišem o unutarnjem. Pišem o onome što se događa u subjektu. Pišem o unutarnjem, u kojem spoznajemo što ljudska priroda jest, u kojem se događa spoznaja vlastitog, u kojem započinje rad intuicije i refleksije, u kojem je moguća utopija i napokon sabrana naša cjelokupna spoznaja. Pišem o važnosti unutarnjeg u formiranju mišljenja i doživljaja subjekta.«

To podcrtava i motom knjige, mišlju Aurelija Augustina:

»U unutrašnjosti čovjekovoj prebiva *istina*.«

Naznačene teme djela razrađene su u poglavljima: »U unutarnjem«, »Ljudska priroda«, »Introspekcija«, »Intuicija«, »Refleksija«, »Događaj Utopije« i »Put k potpunom znanju«, kojima slijedi opsežan popis literature i imensko kazalo.

Svako od navedenih poglavlja može funkcionirati i kao zaseban tekst, ali očito je da su svi tekstovi nastali iz jedne ideje i kao dijelovi jedne cjeline te se stoga, kada se čitaju od početka do kraja, prelijevaju jedan u drugi na logičan način. Temu i pristup treba smjestiti prije svega u područje teorijske filozofije, ali podjednako su prisutne i praktičkofilozofske teme i pristupi, kao i oni koji se tiču ljudskoga stvaralaštva, odnosno umjetnosti, što je pri-

marno područje Fincijeva filozofskoga, pa i životnoga interesa.

Ono što je Finci i ovom knjigom pokazao i dokazao jest da intenzivno misli i promišlja, ali da također umije to dijeliti s drugima jer umije pisati jasno i razgovijetno, profinjanim stilom, što, nažalost, nije pravilo među filozofima-znanstvenicima.

Fincijeve su misli disciplinirane i uredne, ali nimalo suhoparne i dosadne. Nerijetko zauzima neobične kutove sagledavanja problema i dovodi do iznenađujućih zaključaka, ali su oni udobno smješteni u razumljivu i komunikabilnu cjelinu, naime, u logički uređen tekst koji ima i određenu umjetničku vrijednost. Međutim, Finci ne podilazi čitaocima, ne simplificira, u smislu banaliziranja, ne kalkulira računajući na uspjeh, kao što to čine neki među takozvanim »popularizatorima znanosti« i »javnim intelektualcima«. On misli i ispisuje prvenstveno sebe, ali na takav način – i u tome je njegovo umijeće – da to komunicira i korespondira s drugima, s Drugim. »Gusta« je filozofija u Fincija razblažena osobnim, intimnim refleksijama, čak i biografskim detaljima koji kontekstualiziraju njegovo vlastito probijanje kroz kompleksne probleme, što naposljetku svjedoči ne samo o njegovu znanju nego i o njegovoj mudrosti.

Finci, na podlozi zavidne erudicije, opredmećene i u opsežnoj i relevantnoj literaturi o kojoj metodološki uzorno referira, razvija vlastite, originalne misli, tako da se i samo njegovo djelo kandidira za referentno djelo.

Knjiga *U unutarnjem, istina* nedvojbeno ima znanstvenu vrijednost, odnosno znanstveno je relevantna, ponajprije i ponajviše, dakako, za polje filozofije, iz kojega autor kao znanstvenik dolazi, ali i za druga polja humanističkih i društvenih znanosti. U tom smislu, valja ponoviti da autorov pristup i autorov stil rastvaraju »tešku materiju« i čitalačkoj publici široj od one specijalizirane za filozofiju ili općenito za (humanističke) znanosti, tako da se dade reći da ova knjiga ima i popularizacijskoznanstveni karakter, a da istodobno sadržaj rasprava i odgovarajući, iz njih rezultirajući uvidi ostaju na visokoj znanstvenoj razini.

No, po strani od »znanstveno-objektivirajućih« preporuka, ovaj kratki osvrt želim zaključiti sasvim iskrenom i smislenom preporukom svima koji vole čitati i misliti da nabave ovu knjigu (i bilo koju drugu knjigu Predraga Fincija koju još nisu pročitali) te da uživaju u avanturi čitanja i mišljenja, na koju nas Finci stalno nagoni kao prononsirani spisateljski i misliteljski avanturist.

Hrvoje Jurić

Ivo Džinić

Dinamika razvoja kulture

Tragedija – drama – ironija

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 2022.

Dinamika razvoja kulture. Tragedija – drama – ironija prva je znanstvena monografija profesora Ive Džinića s Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, a tiskana je 2022. godine u nakladništvu istog fakulteta. Autor početni dio svoje detaljne studije posvećuje samom pojmu kulture. Tome je nadasve tako jer, kako autor navodi, teškoća analize »dynamike razvoja kulture« polazi od *kulture* kao pojma. Naime, pojam kulture – kao i mnogi drugi pojmovi – nije ništa drugo nego *verba sunt signa conventionalia*. Međutim, sama konvencionalnost kulture nije jedini problem u njezinoj analizi jer, kako i sâm Džinić navodi, pojam kulture došao je do razine nefunkcionalnosti zbog ekspanzivnog razvoja društvenih i humanističkih znanosti koje kulturu dovode u opasnost »nastojanjem da artikuliraju primjeren autoregimacijski konceptualni aparat« iste (str. 18). Da bi zadobio jasnu početnu točku analize, Džinić navodi općenitu definiciju kulture u kojoj je ona shvaćena kao:

»... napredovanje pojedinca ili skupine ljudi u različitim područjima, poput količine pismenih ili obrazovanih osoba, razvoja znanstvenih i kulturnih ustanova i usluga, tehnologije, ekonomije i umjetnosti, ali i mnogih drugih kriterija.« (Str. 17.)

Iz ove definicije možemo vidjeti kako se kultura može razumjeti kao vrsta napredovanja u sferama djelatnosti koje čovjeka čine društvenim bićem. Samo napredovanje također implicira da je kultura proces koji se očituje na subjektu koji kultivira sebe spram objektiviteta, ali i samog društva, koje je kao objektivitet kultivirano procesom razvoja. Upravo je proces razvoja kulture glavna točka ove rasprave. Međutim, prije negoli krenemo na analizu kvalitativnog suda spram procesa koji se događa na razini subjekt – objekt, moramo najprije razmotriti četiri načina poimanja kulture, koje Džinić preuzima od Hubertusa Busshea – kako bi dobio jasne module poimanja iste u kasnijoj analizi teze Georga Simmela o tragediji kulture.

Naime, kultura shvaćena kao (1) *ono čime se bavi*, (2) *ono što se ima*, (3) *ono u čemu se živi* i (4) *ono što se može stvoriti, unaprijediti i vrednovati* – ono je što, ističe Džinić, prvenstveno treba jasno razlikovati ako se sfera kulture želi analizirati na znanstveni način. Prvi je način poimanja kulture baziran na etimolo-